

Intervju

Vasja Badalič Na Inštitutu za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani raziskuje preventivne vojne, ki so po mednarodnem pravu nezakonite

»Živimo v času, ko se je meja med vojno in mirom zabrisala«

Mitja Tretjak

LJUBLJANA Trenutni kaos bi lahko preprečili, če bi se držali obstoječih pravil, meni dr. Vasja Badalič, ki kot primer neupoštevanega pravnega okvira omenja zlasti Ustanovno listino Združenih narodov. V njej je po njegovem mnenju dovolj jasno zapisano, v katerih primerih države lahko začnejo vojno, zlasti velike sile pa kljub temu ta določila, ki so osem desetletij veljala za temelj mednarodnega prava, kršijo.

Badalič se na Inštitutu za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani med drugim ukvarja s proučevanjem vojaških, političnih in ekonomskih vidikov sodobnih oboroženih konfliktov, predvsem s tem, kako oboroženi konflikti vplivajo na civiliste. Leta 2024 je pri britanski založbi Palgrave MacMillan izšla njegova znanstvena monografija *Preventive Warfare: Hegemony, Power, and the Reconceptualization of War*, v kateri avtor ponuja kritično analizo rekonceptualizacije preventivnega vojskovanja v 21. stoletju.

V zadnjih nekaj letih velike sile svoje vojaške operacije v tujini upravičujejo kot del obrambnih strategij, s katerimi naj bi želele onesposobiti domnevno grožnjo. A so tovrstne vojaške operacije del preventivnih vojn, ki jih proučujete?

Da, vsekakor. Preventivna vojna je mišljena kot obrambna vojna. Gre za primere, ko neka država trdi, da ji preti vojaška grožnja. Lahko je oddaljena in ne še konkretna, ampak je vseeno razumljena kot grožnja, ki jo je potrebno odpraviti. Gre torej za preventivno samoobrambo.

Kaj pa na to pravi mednarodno pravo?

Preventivne vojne so nezakonite. V 51. členu Ustanovne listine Združenih narodov jasno piše, da se država lahko brani le v primeru, ko je napadena. Napad na državo se mora torej dejansko zgoditi, zato da se ima ta pravico braniti. Posledično preventivne vojne niso zakonite.

»Širitev polja uporabe vojaške sile nas je privedlo v stanje permanentne vojne

Napad na drugo državo se lahko sicer zgodi tudi ob podpori resolucije Varnostnega sveta Združenih narodov, vendar v primerih, ki jih vidimo v zadnjih letih, te podpore ni bilo.

A bi lahko države, ki se odločajo za preventivne vojaške operacije oporekale definiciji, ki jo ponuja Ustanovna listina ZN, češ da se je po 80 letih marsikaj spremenilo, se pravi, da imamo danes tudi kibernetike napade in hibridne vojne, ki ne predvidevajo vojaškega napada na drugo državo, in da se je torej smiselno braniti z vojaškimi operacijami?

Države uporabljajo različne argumentacije, s katerimi želijo definirati oddaljene, nekonkretno groženje, da bi upravičile svoje vojaške napade. V bistvu skušajo vsiliti interpretacijo, da listina ZN preventivne vojne dovoljuje. Takšnih interpretacij pa ne smemo sprejeti.

Problematična je tudi interpretacija samih groženj. ZDA denimo trdijo, da narkoterizem predstavlja vojaško grožnjo za njihovo nacionalno varnost, zato so napadle čolne v Karibskem morju in tudi Venezuelo. A teroristi in narkoteroristi ne predstavljajo vojaške grožnje, saj nimajo svojih vojsk, s katerimi bi lahko napadli neko državo. Zato

mislim, da preventivni vojaški napadi na tovrstne grožnje niso zakoniti.

Spomnimo se, da se je po napadu na Svetovni trgovinski center 11. septembra 2001 spremenila interpretacija terorizma. Od takrat namreč ZDA terorizem predstavljajo kot vojaško grožnjo, kar je upravičilo kasnejše vojaške napade na Afganistan, Irak in Sirijo. Skratka, pred tem se je s terorizmom ukvarjala policija, nato pa je postal vojaško vprašanje. Podobno je sedaj s tihotapljenjem drog, proti katerim se ZDA bori z vojaškimi sredstvi.

Skupno vsemu temu je, da se širi polje uporabe vojaške sile, kar nas je privedlo v stanje permanentne vojne. Z izmišljanjem novih vojaških tarč in z novimi interpretacijami grožnje si države, v tem primeru ZDA, jemljejo pravico uporabe vojske kjerkoli in kadarkoli. Živimo v času, ko se je meja med vojno in mirom zabrisala.

Ob tem pa so ZN nemočni. Resolucije generalne skupščine le redki upoštevajo, varnostni svet pa komajda doseže soglasje. Smo torej priča koncu mednarodnega prava?

Danes opažamo, kako se vesile opirajo predvsem na svojo vojaško moč, mednarodno pravo pa je potisnjeno ob stran. Nedavno je predsednik ZDA Donald Trump javno povedal, da mednarodno pravo zanj ne velja. Znašli smo se v surovi, brutalni igri velesil in manjših držav, ki se nekako oklepajo teh velesil. Ni politične volje, da bi se upoštevala neka skupna pravila. V tej situaciji je iluzorno pričakovati, da se bo karkoli spremenilo.

V omenjeni znanstveni monografiji ste kot učbeniški primer preventivne vojne navedli napad ZDA na Irak leta 2003. A je bilo takrat jasno, da se je zgodilo nekaj novega, morda prelomnega?

Da, mislim, da je bilo. Takratna znanstvena literatura in druge objave so bile polne opazanj, da je šlo za noviteto, ki jo je uvedla Bushova administracija. Dinamike dogajanja pa so bile že takrat jasne:

Vasja Badalič Raziskovalec poudarja, da je mednarodno pravo danes potisnjeno ob stran NEŽA MARKELJ BOGATAJ

pod pretvezo samoobrambe zaradi orožja za množično uničevanje, ki naj bi ga imel Irak, so ameriške sile vdrlle v državo, jo okupirale za več let in tako omogočile vstop korporacijam, ki so prevzele nadzor nad energetskimi viri, skratka nad nafto in zemeljskim plinom. Domnevna grožnja je bila torej izgovor za udejanjenje ameriške imperialistične politike.

Po Iraku so novo doktrino začele sprejemati tudi zaveznice ZDA, denimo Izrael, Velika Britanija in Kanada, a tudi tekmice, recimo Rusija in Severna Koreja, pa tudi Turčija in Indija. Tako je preventivna vojna postala nekaj normalnega, čeprav je nezakonita.

Dvojna merila opažamo tudi pri sklicevanju na človekove pravice. Še pred kratkim so ZDA in za njimi vrsta njihovih zaveznikov na ves glas pozivale iranske oblasti, naj spoštujejo človekove pravice iranskega naroda. Iste države pa se niso brigale za iraelske kršitve zoper palestinsko prebivalstvo, zlasti v Gazi. Diskurz o človekovih pravicah se uporablja za zasledovanje nacionalnih interesov velikih držav. Ker je Iran sovražna država, se ZDA pretvarjajo, da jim gre za človekove pravice. Od Izraela, ki je zaveznik ZDA, pa se ne zahteva,

da spoštuje človekove pravice Palestincev, ki trpijo pod genocidom.

Človekove pravice so za velike sile obrobna stvar. Edino pomembno je, kot lahko vidimo na primeru ZDA, ohranjanje ekonomske in vojaške nadvlade. V novembra objavljena strategija za nacionalno varnost ZDA jasno piše, da so njihovi cilji ohranitev nadzora nad ključnimi energijskimi viri, transportnimi potmi, kjer poteka globalna ekonomija, nato pa še finančna nadvlada in tehnološka dominacija. To so ključni cilji, za humanitarnosti ni prostora.

Bo torej odslej svetovni red uravnavala zgolj politika moči? Ali je šlo 80 let delovanja ZN tako rekoč v nič?

V prvem letu druge Trumpove administracije opažamo hitro razgradnjo tega krhkega mednarodnega sistema. ZN so potisnjeni ob stran, podobno je z mednarodnimi sodišči. ZDA celo grozijo svojim partnerjem v EU, se pravi Danski, z zavzetjem njenega teritorija. To je novost, ki kaže, da se lahko odnosi znotraj transatlantskega zavezništva hitro skrhajo. Lahko pride tudi do globokega notranjega razkola.

Zdi se mi, da je odziv Evrope še vedno zelo medel. Občutek imam, da Evropa še vedno upa, da zavezništvo os-

taja, zato tako pohlevno in lojalno stoji za ZDA, ob tem pa pričakuje, da ji bo to prineslo kakšne koristi. Situacija je trenutno res zelo slaba, nepredvidljiva.

Veliko se govori o nujnosti reforme ZN, zlasti delovanja varnostnega sveta. A bi lahko imela kakršna koli sprememba v delovanju te organizacije vpliv na trenutno stanje?

Problem je v tem, da o teh stvareh odločajo velike sile – ZDA, Rusija, Kitajska in ostale članice Varnostnega sveta ZN. Zaenkrat pa interesa za spremembe ne vidim. Brez politične volje ne bo nobene reforme.

Kje pa bi lahko sploh začeli? Pri odpravi veta v varnostnem svetu, kot mnogi predlagajo?

Moj predlog je zelo preprost: držimo se pravil, ki jih že imamo. Se pravi Ustanovne listine Združenih narodov, kjer je zapisano, kdaj je uporaba sile zakonita. Če bi se držali teh pravil, ne bi bilo denimo preventivnega napada na Iran s strani ZDA in Izraela lanskega junija, ne bi bilo izraelskih napadov na Sirijo, Rusije na Ukrajino, Turčije na Kurde v Siriji, ne bi bilo napadov na čolne v Karibih. Če bi se dosledno držali tistega, kar je že dolgo zapisano, bi preprečili današnji kaos.